

Загубитися на острові Берґмана

Лафіса Наумова

«**Острів Берґмана**» (англ. Bergman Island)
 Автор сценарію і режисер Мія Хансен-Льов
 Оператор Дені Ленуар
 Композитор Рафаель Хамбургер
 Актори: Вікі Кріпс, Тім Рот, Міа Васіковска, Ан-дерс Даніельсен Лі, Юель Спіра, Клара Штраух
 Продюсери: Шарль Жильбер, Родріго Тейшейра, Ерик Хеммендорфф, Ліза Уайден та ін. Студії: Arte France Cinéma, Barnstormer Productions, CG Cinéma, Dauphin Films, Film Capital Stockholm, Gotlands Filmfond, Neue Bioskop Film, Piano, Plattform Produktion, RT Features, Scope Pictures, Swedish Film Institute, Swedish Television, Talipot Studio. Франція, Швеція, Німеччина, Бельгія, Мексика, 2021.

Вікі Кріпс, Тім Рот у фільмі.

Фільм «Острів Берґмана» – абсолютний арт-хаус, у якому забагато продюсерів. Головні герої стрічки, сімейна пара, обоє – режисери. Вони приїждять на острів тільки тому, що тут жив і працював всесвітньо відомий режисер. На цьому острові крутиться неабияка кількість навколосценаріографічного люду. Хтось утримує музей-резиденцію, де дозволено бути необхідний час, буквально жити і творити. Відтак утримувач є не просто музейним працівником, а знавцем життя і творчості Інґмара Берґмана. Хтось тут жив та під впливом митця вирішив піти у кінематограф. Хтось приїхав на вакації, хтось заїхав по дорозі у музей, хтось тут по роботі, хтось на фестивалі... Місце дії, отже, – «острів Берґмана», де жив митець, острів Форьо, з усіма його живописними локаціями. Та фільм не про кінематограф, не про зйомки, не про творчість. Фільм про життя, взаємини і плінний час цього, власне, життя.

Ідучи за «Суничною галявиною», імовірно, наслідуючи традицію Алена Рене чи то Мікеланджело Антоніоні (навіть чи Андрія Тарковського) режисерка переймається процесами позасюжетними. Це скоріше фільм, де відбувається дослідження особистості митця, більше – особис-

Вікі Кріпс у фільмі «**Острів Берґмана**». Автор сценарію і режисер Мія Хансен-Льов. Франція, Швеція, Німеччина, Бельгія, Мексика, 2021.

тості. Мистецтво виступає лише приводом, однією з граничних проявів цієї особистості.

Час тривання оповіді розмірений і неквапливий. Глядач потрапляє на Форьо, де плінність життя відрізняється від насиченого ритму великих міст. Перейнятися місцевим колоритом – значить повністю зануритися у цей часоплин, у місцеві краєвиди, у прекрасні ландшафти і пейзажі. Отже, тут не буде агресивного монтажу, костюмованих баталій і трюків. А буде час, з його тривалістю, дещо схожою на музейну, незрима присутність Берґмана, кінематограф як невід’ємна складова у вигляді коробок з плівкою, екранних образів і начерків майбутніх сценаріїв, писаних від руки, і навіть заблукали на острові персонажі майбутніх і незнятих фільмів чи то реальні гості і місцеві мешканці острова.

Отже, сімейна пара кінорежисерів прибуває у резиденцію в надії плідно попрацювати. Тоні (Тім Рот) вдається написати сценарій, поспілкуватися з колегами, показати свій фільм, зустрітися з глядачами, відпочити і, між тим, насолодитись островом нарешті. І він залишає ненадовго Форьо через робочу необхідність (триває виробництво його чергового фільму, і потрібно вирішити окремі питання з продюсерами). Кріс (Вікі Кріпс), його дружина, ніяк не може вибудувати сценарій свого наступного фільму. Вона не може зосередитися на роботі. А історія, яку вона переповідає Тоні, стає ще однією сюжетною лінією фільму.

Для Кріс місце, де вони зупиняються, «занадто хороше, занадто красиве». Вона ще на початку оповіді зізнається чоловікові, що ця краса «тисне». Незрима присутність генія режисури викликає відчуття пригніченості. І героїні

важко здолати свої власні страхи, сумніви і невпевненість. Взагалі фільми завжди корисні, – за переконанням Кріс. – Тільки не фільми Бергмана. Вони завжди приносять біль. «Чому ж ти їх дивишся?», – дивується Тоні. «Вони мені подобаються», – відповідає Кріс.

Пара цікавиться подіями особистого життя І. Бергмана. Кріс виказує певне розчарування через не надто привабливі стосунки режисера з дружинами й власними дітьми. Замість того, щоб заглибитися у роботу, вона розмірковує про сутність існування творчої особистості; як митець задається питанням, чи можна, будучи великим режисером, водночас опікуватися родиною. Остання проблема, вочевидь, одна з найголовніших і найболючіших, що непокоїть і саму режисерку фільму, Мію Хансен-Льов. Імовірно, Кріс – це alter ego самої авторки. Відтак стрічка більше схожа на філософське розмірковування, пошук сенсів і відповідей, на психологічний пазл, на студії з психології людських взаємин, сімейної психології чи навіть філософії, аніж на тривіальну історію, запропоновану під попкорн.

Ще одна тема фільму – пошук тієї грані, яка розмежовує мистецький вимисел і реальне життя. Точкою відліку і тут залишається особистість. Для авторки не стільки важлива проблема творчості, як сутність особистості у цьому процесі. Тоні дуже швидко адаптується до нових обставин, працює і насолоджується перебуванням на острові. Він широко пропонує і Кріс скористатися можливістю й отримати задоволення від тутешнього існування. Вона б і сама цього хотіла... Та навколишня краса і ніби повсякчас присутній образ Бергмана не дозволяють здійснити це бажання.

За відсутності Тоні Кріс випадково читає розробку сценарію, написану чоловіком. Його робота, малюнки та загальні думки глибоко зачіпають її. Чи то професійна заздрість, чи то жіноча образа призводять до відчуття загубленості й самотності. І вона не знаходить нічого кращого, як зателефонувати матері, однак задовольняється лише сповіщенням про те, що хотіла би дізнатися про свою дочку Джун. Далі у фільмі героїня кидає пару фраз, що натякають на зовсім непрості стосунки між нею та матір'ю. У Джун все добре, – повідомляє Тоні, він якраз отримав відео від матері Кріс. Просто Тоні більше подобається матері Кріс, – як він весело пояснює... Такі стосунки в родині. Так неквапно поволі розвивається оповідь.

Під час зустрічі з глядачами після показу фільму, тобто в момент виявлення найвищої оцінки таланту Тоні, Кріс знайомиться з місцевим хлопцем, майбутнім режисером, одним із небагатьох поціновувачів її творчості. Йї, попри домовленість з чоловіком, вона залишає його самого у поїзді під назвою «Сафарі Бергмана». Тим часом зі своїм новим приятелем вона знайомиться з островом дещо з іншого боку...

У житті, у мистецтві Кріс ніби перебуває у тіні свого чоловіка. Відверто у фільмі про це не йдеться, але опосередковано поступово вибудовується цілком визначена завершена картина їхнього подружньо-творчого співіснування. Тоні, порівняно з Кріс, старший, відоміший, талановитіший і знаменитіший режисер. Він працює на одному ди- ханні, завзято, йому творча робота дається легко, чого не

можна сказати про його дружину. Фільми Тоні подобаються глядачам, його цінують критики. А фільми Кріс ідуть переважно у порожніх кінотеатрах, та все ж знаходяться окремі поціновувачі і її таланту.

Кріс безмежно довіряє чоловікові та радиться з ним з приводу своїх нових сценаріїв і фільмів, творчих пошуків і роздумів. Тоні ж все робить відсторонено, на самоті. Дружині він особливо і не радить, та цілковито підтримує, виступає здебільшого небагатослівним слухачем. Його зауваження і репліки скупі і цінні для не такої досвідченої Кріс. Він намагається допомогти більше опосередковано, віддаючи належне її власній творчій інтуїції і таланту, тим самим підтримуючи її особистий шлях у режисурі. А, можливо, і він, уже сформований режисер, не позбавлений професійних ревностів? І його відстороненість – лише маска? Чи він справді переймається талантом своєї молодшої дружини?

Сюжетна лінія незавершеного сценарію Кріс розгортається так само повноцінно перед глядачем, як і попередня історія. Спочатку Кріс багато чого пояснює Тоні, як і глядачеві, у своєму закадровому монолозі. Здебільшого пояснення стосуються попередніх обставин життя головних персонажів, їх стосунків та складних взаємин. Поступово втрачається необхідність цього пояснення, і герої починають жити повноцінним життям. Їх історія набуває чинності паралельної оповіді. Це історія бурхливого кохання молодих людей, які, переживаючи задоволення чи навіть щастя фізичної близькості, через різні обставини (надумані або й ні) не можуть бути разом. Фактично сценарій Кріс – це історія про жагуче бажання і неможливість повноцінного розвитку стосунків двох закоханих. І ця історія розгортається у тих само казкових пейзажах і ландшафтах острова Форьо. І в цій історії, хоч і не надто помітно, присутній Бергман.

Коли Тоні залишає острів на три дні, вирушаючи на зустріч з продюсерами, Кріс зустрічається зі своїми персонажами. І тут з'ясується, що в реальності (якщо це дійсно реальність) все зовсім не так, як вона написала у сценарії. Зрештою, робиться дедалі важче достеменно визначити, чи взагалі те, що відбувається, реальність, чи витвір творчої уяви Кріс... Персонажі, реальні особи, як той хлопець, поціновувач її творчості, що зробив для неї приватну екскурсію по Форьо (хоча, можливо, і він вигаданий?), – всі вони опиняються поруч на острові, спілкуються чи проходять повз один одного...

Коли ж Тоні повертається з Джун (він хоче зробити приємний сюрприз дружині, знаючи, що та сумує за дочкою), і пропонує пошукати матір, з'являється раптом невимовна тривога. З абсолютною реальністю раптом починає здаватися, що дівчинка віднайде Кріс повішеною на паску сукні чи навіть на крилі млина. Саме так Кріс хотіла вчинити зі своєю героїнею і якось аж занадто легко переповіла ці варіанти чоловікові. Тоні тоді, слухаючи сюжет дружини, зневажливо кинув: «Класика». Та, схоже, Кріс, як і сама режисерка Мія Хансен-Льов, віднайшла іншу кінцівку для свого фільму...